

М. Трещак, О. Шмайда; відп. за вип. О. Канюка (2017), М. Трещак (2020). Ужгород: РІК-У, 2020. С. 325–338.

8. Федака Д. Чендееві журавлі. Іван Чендей у колі сучасників : зб. спогадів, статей, есе, худож. творів, бібліогр. джерел. Уклад.: О. Гаврош, С. Кіраль, І. Когутич, М. Трещак, О. Шмайда; відп. за вип. О. Канюка. Ужгород : РІК-У, 2017. С. 292–303.

9. Ходанич П. Творчість Івана Чендея у контексті прози Закарпаття другої половини ХХ століття. *Сучасні проблеми мовознавства літературознавства*. Вип. 11 : Творчість Івана Чендея в загальноукраїнському літературному контексті. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2007. С. 175–180.

Захарчук Алла Михайлівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова та література)).
Наукові інтереси: історія української літератури ХХ століття.

Оксана Журавленко
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Віннічук А. П.

ІСТОРИЧНА РОМАНІСТИКА ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Анотація. У статті проаналізовано сучасний стан дослідження історичних романів Павла Загребельного. Узагальнено та систематизовано погляди вітчизняних учених на ідейно-тематичне та жанрово-стильове розмаїття прози письменника.

Ключові слова: Павло Загребельний, історичний роман, жанр, жанровий різновид, стиль.

Annotation. The article analyzes the current state of research on the historical novels of Pavel Zagrebelny. The views of domestic scientists on the ideological-thematic and genre-stylistic diversity of the writer's prose are summarized and systematized.

Keywords: Pavlo Zagrebelny, historical novel, genre, genre variety, style.

Першим кроком у досягненні свободи, соціально-економічного і духовного прогресу, благополуччя і добробуту народу є здобуття українським народом незалежності. На сьогодні гостро постає проблема формування національної самосвідомості, виховання почуття патріотизму на кожному етапі побудови вільної та незалежної держави. Цьому слугує засвоєння героїчних сторінок вітчизняної історії. Національне відродження у сфері культурній, історико-філософській, державотворчій, емоційній неможливе без окреслення історичних традицій. Саме тому, на перший план виходить «історичне й художнє слово», наш духовний спадок.

Не одне десятиліття Павло Загребельний зацікавлює читацький загал майстерністю та масштабністю оповіді, багатоманіттям інтелектуальних, морально-етичних, філософських, соціальних оцінок й особливим баченням ролі особистості в житті й літературі. Упродовж майже сорока років учені-літературознавці створили потужний арсенал наукової думки про історичну прозу П. Загребельного. Нині значна частина праць утрачає сенс як політично заангажована або як така, що має описово-розповідний характер. Майже всі дослідники творчості П. Загребельного в той чи інший спосіб порушували питання вивчення світогляду романіста, розглядали соціальні, ідеологічні чи загальнолюдські проблеми його творів та особливості зображуваних ним героїв. Попри гостре фіксування проминальності часу, в основі якої присутнє відчуття руху, письменник із вершини власної

позиції трактує буття часопростору, завдяки якому відбувається взаємопроникнення історії та сучасності в рамках одного роману [Фащенко 1984: с. 22].

Історична романістика Павла Загребельного стала об'єктом дослідження таких сучасних учених, як В. Дончик, М. Жулинський, Р. Іваничук, М. Ільницький, М. Павлишин, М. Слабошпицький. Автори намагались через проблемно-конфліктне, ідейно-тематичне, жанрово-стильове багатство прози П. Загребельного проаналізувати образно-символічний словник доробку кінця 80-х – першої половини 90-х років, визначити жанрові різновиди й модифікації історичних романів, простежити еволюцію героїв й показати концепцію людини в історичному романі. На проблематику романістики письменника, жанрові, композиційні та стильові особливості його творів звертають увагу такі науковці, як З. Голубева, І. Осадча, В. Фащенко, Н. Чухонцева та ін. [Ходарева 2020 с. 30].

Метою статті є аналіз історичної романістики П. Загребельного як об'єкту наукового дослідження.

Серед розмаїття жанрових форм у художній літературі на історичну тематику вагоме місце посідає роман, котрий покликаний відтворити минуле в усіх його суперечностях. Нині значного розмаху набуває необхідність художнього осмислення історії, зв'язку часів та поколінь, багатовікового культурного надбання українського народу. Історичний роман поступово звільняється від ідеологічних рецептів і регламентацій, від тенденційного й методологічного спрощення художності, водночас відбувається збагачення інтелектуального й критичного мислення, шляхів та засобів трансформації історичної правди в художню систему, що допомагає розкриттю і мотивації вчинків історичних осіб та вигаданих персонажів, героїчної естетики, морального вибору, проблеми співвіднесеності людини і світу, більш чіткому виявленню авторської концепції історичних подій.

На відміну від інших жанрів, історичний роман, вимагає від письменника граничної обережності в

відтворенні історії, аби не переступити межу правдоподібності та не вдатися до емоційно-ліричного перебільшення. Цінність історичного роману залежить саме від ступеня об'єктивності й правдивості. Історія в ідеальному варіанті є неупередженим відображенням фактів життя суспільства й окремих осіб, коментар із абсолютно об'єктивних позицій, висновки, що побудовані на цілковитій правді. Проте кожний письменник та історик вносить у коментар і висновки власне ставлення до подій та людей, а ще, окрім цього, змушений у силу обставин виражати офіційну суспільну позицію чи бути в опозиції до неї.

Науковець О. Сизоненко є одним із перших дослідників творчості П. Загребельного. Учений у книзі «Мости літературної зрілості» відзначив: «Точність психологічних характеристик, опуклість й предметність зображення, глибоке проникнення в світ героїв є найбільш привабливою рисою його творів» [Ходарева 2020: 35].

Дослідник В. Фащенко акцентує увагу на тому, що «Павла Загребельного особливо приваблюють три сфери людської діяльності: державно-історична, військово-патріотична та виробничо-творча» [Фащенко 1984: 103].

У науковій статті «Становлення стилю письменника» О. Кухар-Онишко розкрито сутність індивідуального стилю П. Загребельного, зазначено, що «... стиль Павла Загребельного є дуже динамічним, письменник почуває себе упевнено, змальовуючи й робітниче середовище, й учених кібернетиків, й близькі йому проблеми сучасного села, й історію Київської Русі. Кожен раз у іншому стильовому ключі, у іншій тональності веде розповідь» [Бондаренко 2006: с. 2-8].

Дослідниця О. Проценко розглядає історичний роман письменника «Тисячолітній Миколай» (1994 р.) в контексті історичної прози 90-х років ХХ століття. Вона визначає жанр роману як умовно-історичний. Науковець О. Проценко пише, що роман П. Загребельного

«Тисячолітній Миколай» – це твір, у якому документ є елементом додатковим, супровідним. Дослідниця, характеризуючи композицію роману, наголошує на тому, що автор «... відкрив приховані пружини подій та фактів, змалював минуле, немов би зсередини, посилив людський фактор суспільного прогресу, водночас прагнучи націлити читача на сприйняття подій минулого із висоти сучасного розуміння історії» [Проценко 2001: 8].

Дослідник О. Кухар-Онишко зауважує, що: «... в історичних романах Павло Загребельний розвиває не так оригінальні історичні й мистецькі концепції, як концепцію людини, котра крізь віки проносить дух неспокою, творчого пошуку, самовдосконалення» [Кухар-Онишко 1974: 13]. А дослідниця Л. Федоровська переконує в тому, що «... в історичних романах П. Загребельного приваблює подив перед внутрішньою могутністю людини» [Ходарева 2020: 32].

У дисертаційному дослідженні «Художній часопростір в історичних романах П. Загребельного» літературознавець В. Сікорська відзначає, що «... поліфункціональним є художній стиль письменника, тому що його манері письма притаманні риси реалістичного письма, елементи психологічного та романтичного драматизму, іронії, ліризму, сарказму» [Сікорська 2007: 14]. Науковець, виходячи із співвідношення документа, вимислу й домислу, виокремлює таку жанрову дефініцію романів письменника, як: історико-сповідальний – роман «Я, Богдан», історико-пригодницький – роман «Смерть у Києві», історико-філософський – романи «Диво», «Тисячолітній Миколай», історико-умовний – роман «Первоміст», історико-романтичний – романи «Євпраксія», «Роксолана» тощо [Ходарева 2020: с. 35].

Аналізуючи вище сказане, висновкуємо, що органічне входження до ряду митців «нової хвилі» історичної прози забезпечила оригінальність манери письма П. Загребельного. Іншими словами письменник став одним

із провідних митців цього процесу. Поступовий відхід від фактографічності як принципу історичного твору, розважальності та белетристичності як його обов'язкової функції, стали визначальними рисами історичної прози «нової хвилі» в Україні.

У той же час висувалася теза про необхідність якісно нового погляду на національну історію крізь «дзеркало» літератури: погляду, що, апелюючи до досвіду минулого, насправді осмислював би сьогодення в усіх суперечностях його здійснення. Такі засади з усією очевидністю вказували на те, що новочасні митці починають тяжіти до історіософської призматички дійсності. Вихід на українську літературну арену історичної прози нової якості, до якої був причетний і П. Загребельний – явище цілком закономірне й відбувалося паралельно з трансформацією поглядів на жанр історичного роману у світовій літературі, що були структуровані ідеєю про історію як величину варту всуціль філософського осмислення.

Література

1. Бондаренко Ю. Феномен історичності в романах Павла Загребельного (до проблеми формування історичної свідомості школярів засобами літератури). *Дивослово*. 2006. № 2. С. 2–8.

2. Кухар-Онишко О. Становлення стилю письменника. *Радянське літературознавство*. 1974. № 7. С. 13–18.

3. Проценко О. Еволюція історичного роману 90-х років ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.01.01 «Українська література». Запоріжжя, 2001. 18 с.

4. Сікорська В. Художній часопростір в історичних романах Павла Загребельного : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец 10.01.01 «Українська література». Кіровоград, 2007. 20 с.

5. Фащенко В. Павло Загребельний : Нарис творчості. Київ, 1984. 207 с.

6. Ходарєва І.М. Творчість Павла Загребельного в контексті сучасного літературного процесу: *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Філологічні науки. 2020. № 4(2). С. 30–37.

Журавленко Оксана Михайлівна – здобувачка СВО магістра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта. Українська мова та література (англійська мова). *Наукові інтереси:* історія української літератури кінця ХІХ – початку ХХ століття.

Яна Гелецька

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Віннічук А.П.

ІСТОРИЧНА ОСНОВА ТВОРУ «ЖУРАВЛИНИЙ КРИК» РОМАНА ІВАНИЧУКА

Анотація. Статтю присвячено вивченню історичного роману «Журавлиний крик» Романа Іванчука як еволюційної системи, що увібрала ідейно-духовні та естетичні ідеали українського народу, осмисленню внеску автора у дослідження героїчного минулого України.

Ключові слова: історичний роман, історична правда, документ, історичний факт, історичний конфлікт, історичний різновид.

Annotation. The article is devoted to the study of Roman Ivanchuk's historical novel «The Crane's Cry» as an evolutionary system that absorbed the ideological, spiritual and aesthetic ideals of the Ukrainian people, and to the understanding of the author's contribution to the study of Ukraine's complex past.

Keywords: historical novel, historical truth, document, historical fact, historical conflict, historical variety.